

Ніна Джордж

Маленька паризька книгарня

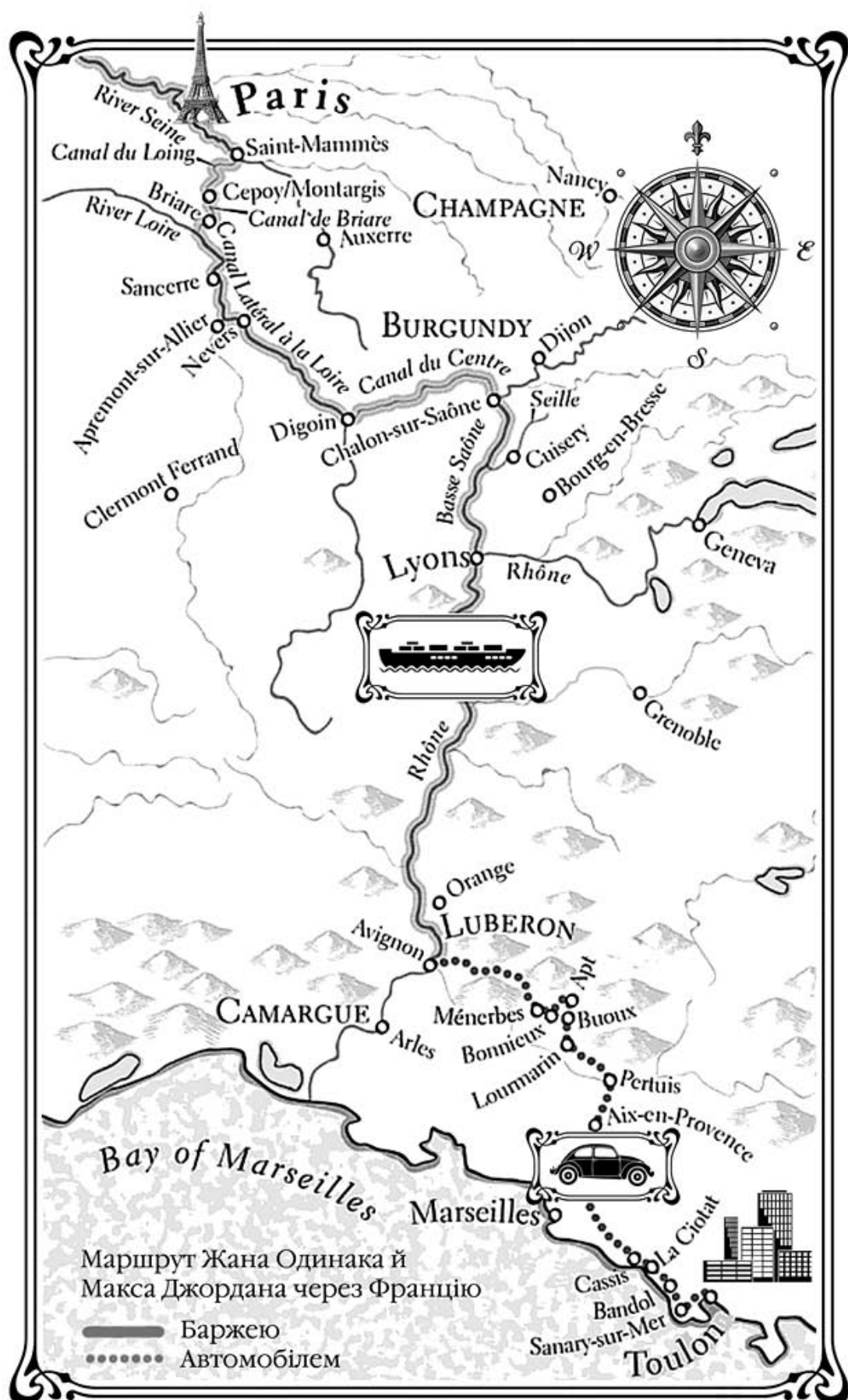
Роман

Переклад з англійської
Ольги Захарченко

КИЇВ

І як це я дав утягти себе в цю історію?

Дві «генеральші» будинку номер 27 на вулиці Монтаньяр — власниця мадам Бернар та консьєржка мадам Розалет — перейняли месьє Одинака й затисли його, як у лещатах, між своїми квартирами на нижньому поверсі.

— Той Ле П. безбожно повівся зі своєю дружиною.

— Жахливо. Наче міль із весільною фатою.

— Звичайно, якщо поглянути на деяких жінок, то їхніх чоловіків можна зрозуміти. Якись холодильники в сукнях від Шанель... Але ж чоловіки? Справжні чудовиська, геть усі.

— Шановні пані, щось я не збагну...

— Ні-ні, ви не такий, месьє Одинак. Ви просто пухнастий кашмір порівняно з грубим шпагатом, з якого й плетуть чоловіків.

— Хай там як, а маємо ще одну квартирантку. На четвертому поверсі. На вашому, месьє.

— Річ у тім, що в мадам нічого не залишилося. Зовсім нічого, крім розбитих ілюзій. Їй потрібно все. Тобто абсолютно все, з нуля.

— Так, звичайно. Може, яка гарна книга...

— Чесно кажучи, ми сподівалися на щось практичніше. Стіл, наприклад. У мадам немає зовсім...

— Нічого. Я зрозумів.

Книгар не міг навіть уявити, що існує щось практичніше від книги, та все ж пообіцяв принести новій квартирантці стіл. У нього був зайвий.

Месьє Одинак застромив краватку між верхніми гудзиками білої ідеально випрасуваної сорочки та почав акуратно закручувати рукава. Досередини, оберт за обертом, аж до ліктя. Він дивився, затамувавши подих, на стелаж із книгами в коридорі. За полицями ховалася кімната, до якої він не потикався двадцять один рік.

Двадцять один рік, двадцять одне літо і двадцять один новорічний ранок.

Та стіл був саме в цій кімнаті.

Він видихнув, намацав першу-ліпшу книгу й витяг «1984» Оруелла з полиці. Вона не розсипалася на порошок. І не вкусила його за руку, як розлючена кицька.

Він витяг ще один роман, потім іще два. Тепер він обома руками витягав із полиць книжки оберемками і складав їх у стоси поряд із собою.

Стоси виростали, наче дерева. Як вежі. Як чарівні гори. У руках залишилась остання книжка. *«Коли годинник пробив тринадцяту»*. Казка про подорож у часі.

Якби він вірив у віщування, то сприйняв би це за знак.

Він постукав кулаками по полицях знизу, щоб звільнити їх від кріплення. Потім відступив назад.

Ну ось. Знімаєш шар за шаром, і вони з'являються. З-поза словесного муру. Двері до кімнати, де...

Можна ж було просто купити новий стіл.

Месьє Одинак провів рукою по обличчю. Так. Витерти книжки, покласти їх назад у шафу, забути про двері. Купити новий стіл і жити далі, як він жив останні двадцять років. Через двадцять років йому стукне сімдесят, а там він уже якось протягне. А може, він помре раніше.

Боягуз.

Тремтливою рукою стиснув ручку дверей.

Поволі прочинив двері. Легенько штовхнув їх досередини, при-
мружив очі і...

Нічого. Тільки місячне світло та сухе повітря. Він утяг його в ніз-
дрі, прислухався, та нічого не відчув.

Запах... зник.

За двадцять один рік месье Одинак навчився майстерно уникати
думок про... Наче, йдучи навмання вулицею, інстинктивно оминав
відчинені люки.

Згадуючи її, він завше уявляв —. Або паузу серед шуму думок, або
відсутню сторінку в книзі минулого, або якесь затьмарення почуттів.
Щораз у його уяві поставали все нові й нові образи прогалин пам'яті.

Месье Одинак озирнувся довкола. Кімната здавалася такою спо-
кійною. Але якоюсь блідою, безбарвною, хоча на стінах — бузково-
блакитні шпалери. Плин часу за зачиненими дверима змив кольори
зі стін.

Світло з коридору вільно проникало до кімнати. Майже ніщо
йому не заважало відкидати тінь. Стілець із бістро. Кухонний стіл.
Ваза з лавандою, вкраденою двадцять років тому з лавандового поля
Плато де Валенсоль. Та високий п'ятдесятилітній чоловік, котрий си-
дів на стільці, обхопивши себе руками.

Колись тут висіли штори, а он там були картини, квіти й книжки.
На дивані спав кіт на ім'я Кастор. Палали свічки, чувся шепіт, дзве-
ніли келихи, повні вина, лунала музика. На стіні зливались у танці
дві тіні. Одна висока, друга — неймовірно прекрасна. Колись у цій
кімнаті панувало кохання.

А тепер тут лише я.

Він притиснув скам'янілі кулаки до палаючих очей.

Месье Одинак марно намагався ковтнути клубок у горлі, стриму-
ючи сльози. Було важко дихати, спина пашіла жаром та болем.

Коли ковтати стало легше, месье Одинак встав і розчинив вікно. Пахощі із внутрішнього двору заповнили кімнату.

Духмяна зелень із маленького садочка Голденберга. Розмарин та чебрець, змішані з масажними оліями, з якими чаклує китаець Че, сліпий цілитель-подолог і такий собі «заклинатель ніг». Запах млинців, поєднаний із пряним божевільям африканських м'ясних страв, що їх Кофі щедро приправив розмаїттям спецій. А над усім цим плинув витончений аромат червненого Парижа, пахощі липового цвіту і сподівання.

Та месье Одинак не дозволяв цим ароматам схвилювати себе. Він опирався їхнім чарам. Майстерно уникав усього — запахів, мелодій, краси довкола, — що могло хоч якось викликати в нього сум.

Із комірчини поряд з порожньою кухнею він приніс мило і воду та заходився мити дерев'яний стіл.

Він відганяв од себе спогади, але перед очима поставав майже розмитий образ, в якому він сидить за цим столом разом із —.

Він мив, шкріб, та з усієї сили намагався не думати про те, що йому робити тепер, коли він відчинив двері до кімнати, де були поховані його кохання, його мрії, його минуле.

Спогади — як вовки. Не можна загнати їх у клітку і думати, що ти їх позбувся.

Месье Одинак приніс вузький стіл до дверей, протягнув його крізь спустошений стелаж, повз чарівні паперові гори, дістався сходів і далі, коридором, поніс його до квартири.

Він саме збирався постукати, аж раптом почув якийсь дивний звук.

Здавлені ридання, мов крізь подушку.

За зеленими дверима хтось плакав.

То була жінка. І вона плакала так, наче хотіла, щоб жодна жива душа цього не почула.

2

— Вона була одружена із Самі-Знаєте-Ким, з месьє Ле П.

Ні, він не знав. Месьє Одинак не читав плітки у паризьких газетах.

Якось, одного чудового дня, мадам Катрін Ле П.-Самі-Знаєте-Хто припізнилася додому з мистецької агенції свого чоловіка, де вона працювала у рекламному відділі. Виявилося, що її ключ більше не підходив до замка, на сходах стояла валіза, а зверху лежали документи на розлучення. Її чоловік виїхав у невідомому напрямку, прихопивши із собою старі меблі та нову жінку.

У Катрін, яка скоро стане колишньою дружиною Ле-Брудної-Свині, не було нічого, крім одягу, в якому вона увійшла в їхнє сімейне життя. А ще усвідомлення того, що було дуже наївно сподіватися від свого колишнього коханого порядного ставлення після їхнього розлучення та вважати, що вона знає свого чоловіка достатньо, щоб не чекати від нього несподіванок.

— Типова помилка, — безапеляційно проголосила мадам Бернар, господиня будинку, попихкуючи люлькою. — Найкраще пізнаєш свого чоловіка лише після того, як він тебе покине.

Месьє Одинак уперше зустрів жінку, яку так бездушно випхали з її власного життя.

Він прислухався, як вона раз у раз схлипувала, розпачливо намагаючись притлумити ридання, мабуть, руками або кухонним рушником. Може, не варто зараз лізти їй на очі та бентежити? Він вирішив спершу принести вазу й стілець.

Месьє Одинак навшпиньках снував туди-сюди між своєю та її квартирами. Він знав, яким підступним може бути цей помпезний старий будинок, де жахливо скрипів паркет, де були не стіни, а нещодавно встановлені тоненькі перегородки, у яких ховалися вентиляційні канали, які радше слугували мегафонами.

Коли він мудрував над складанням пазлу із 18 000 шматочків у вигляді карти світу в порожній вітальні, звуки життя інших жителів долинали до нього просто крізь стіни будинку.

Суперечка Голдбергів. (Він: «Ти можеш хоч раз..? Чого ти..? Хіба я не..?» Вона: «Ти завжди... Ти ніколи... Я хочу, щоб ти...») Він пам'ятав їх іще молодятами. Тоді вони часто сміялися разом. Потім у них з'явилися діти — і батьки віддалилися одне від одного, як континенти.

Він чув, як інвалідне крісло-каталка Клари Віолет котиться по дерев'яній підлозі, наїжджає на краї килима й пороги. Він пам'ятав цю піаністку юною дівчиною, яка ще могла танцювати.

Він чув, як Че і молодий Кофі куховарили. Че щось перемішував у горщиках. Чоловік був сліпим від народження, але запевняв, що може бачити світ за допомогою запахів, які лишають за собою людські почуття й думки. Че міг відчувати, чи в кімнаті кохали, чи просто жили, чи лаялися.

Щонеділі месьє Одинак також чув, як мадам Бомм разом з усім клубом вдів хіхікали, мов дівчиська, з непристойних книжок, які він крадькома тицьнув їм поза спинами їхніх нудних, лицемірних родичів.

Фрагменти життя, підслухані в будинку номер 27 на вулиці Монтаньяр, нагадували морські хвилі, що з плюскотом набігають на берег тихого острова месьє Одинака.

Він слухав упродовж двадцяти років. Він вивчив своїх сусідів так добре, що часом дивувався, наскільки мало вони знали про нього самого (хоча це його цілком влаштовувало). Вони навіть не підозрювали, що всі його меблі — це ліжко, стілець та вішалка для одягу. Ні дрібничок, ні музики, ні картин чи альбомів зі світлинами, ні дивана з двома кріслами, ні посуду (тільки найнеобхідніший для себе). Не знали вони також того, що такий аскетизм він обрав для себе добровільно. Дві кімнати, які він досі займав, були такі порожні, що коли він кашляв, то ними аж луна йшла. Єдине, що було у вітальні, це величезна картинка-загадка, пазл на підлозі. Його спальня була «умебльована» матрацом, дошкою для прасування, настільною лампою та вішаком для одягу на коліщатах, де зберігалися три однакові набори вбрання: сірі штани, біла сорочка, коричневий светр із трикутним вирізом. На кухні в нього були електрична кавоварка, банка з кавою і поличка з продуктами, розкладеними в алфавітному порядку. Може, й добре, що ніхто цього не бачив.

Та все ж він відчував десь глибоко в душі зачаєну ніжність, прихильність до мешканців будинку номер 27 на вулиці Монтаньяр. Він чомусь počувався краще, коли знав, що в них усе гаразд. І йому хотілося хоч трохи їм допомогти. Засобом допомоги слугували книги. Таким чином він ховався в тіні, був маленькою заgrimованою фігуркою на задньому плані, а життя грало на авансцені.

Проте новий квартирант із третього поверху, Максиміліан Джордан, не давав спокою мес'є Одинаку. Джордан носив спеціальні вушні вкладки, зверху — звукозахисні навушники, а в холодні дні ще й плетену шапку. Відтоді, як перший роман приніс шалений успіх його молодому авторові, він переховувався від прихильників, що ладні були пожертвувати своїми правилами, аби лишень оселитися поряд із ним. Між тим, Джордан викликав у мес'є Одинака особливий інтерес.

Поки мес'є Одинак у коридорі прилаштовував стілець біля кухонного столу, а вазу — зверху, плач затих.

Натомість почувся скрип паркету, так, немов хтось обережно прокрадався, стараючись, щоб той паркет не скрипнув.

Він вдивлявся у прямокутник матового скла. Потім двічі постукав, дуже тихо.

Обличчя присунулося ближче. Розмитий, яскравий овал.

— Хто там? — прошепотів овал.

— Я приніс вам стілець і стіл.

Овал мовчав.

Мушу розмовляти дуже тихо. Вона так довго плакала, що, мабуть, геть висохла і може розсипатися, якщо говорити надто голосно.

— А ще вазу. Для квітів. Наприклад, для червоних квітів. Вони б чудово виглядали на білому столі.

Він майже притулився щокою до скла.

Прошепотів:

— Можу ще дати вам книгу.

Світло на сходах погасло.

— А яку книгу? — пошепки запитав овал.

— Заспокійливу.

— Мені треба ще трішки поплакати. Інакше я потону. Ви розумієте?

— Звичайно. Іноді плаваєш у невиспаних сльозах і можна потонути в них, якщо тримати їх усередині.

А я на дні моря сліз.

— Я принесу вам книгу для плачу.

— Коли?

— Завтра. Пообіцяйте мені, що поїсте щось і вип'єте, перш ніж будете плакати далі.

Він не розумів, чого це раптом він дозволяє собі такі вільності. Мабуть, справа у дверях між ними.

❧ Маленька паризька книгарня ❧

Скло запітніло від її дихання.

— Так, — промовила вона. — Так.

Коли світло на сходах знову засвітилось, овал відсахнувся.

Месьє Одинак на якусь мить доторкнувся до скла, де секунду тому було її обличчя.

А якщо їй буде потрібно ще щось — комод, ніж для картоплі, я просто куплю це, а тоді скажу, що воно в мене є.

Він зайшов до порожньої квартири й повернув замок. Двері, що вели в кімнату за книжковим стелажем, були досі відчинені. Що довше месьє Одинак дивився в кімнату, то більше здавалося, що з підлоги постає літо 1992 року. Кіт стрибнув із дивана м'якими, оксамитовими лапками і потягся. Сонячне світло пестило оголену спину. Спина повернулася і перетворилася на... Вона усміхнулася месьє Одинаку, підвелася з дивана, на якому читала лежачи, і пішла до нього, оголена, тримаючи книжку в руці.

— Ну, ти нарешті готовий? — запитала...

Месьє Одинак грюкнув дверима.

Ні.